
MEGEMLÉKEZÉS

DR. CSÁSZÁR GYULA
1928–2007

2007. január 4-én meghalt Dr. Császár Gyula, a pszichoszomatikus orvoslás apostola, a sokoldalú, igen nagy műveltségű orvos-író, a magyarországi Bálint Mihály Pszichoszomatikus Társaság egyik alapítója. Az 1970-es években ismertem meg őt, amikor a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Pszichiátriai Klinikáján Juhász Pál professzor szobájában szombatontként egy kis, de annál lelkesebb orvoskör Bálint-csoport tartására gyűlt össze. Akkoriban ezeknek az összejöveteleknek szinte földalatti, ellenzéki szervezkedés hangulata volt. Ma már el sem tudjuk képzelni, miért volt szinte illegális tevékenység az orvos–beteg kapcsolat nehéz helyzeteinek megbeszélése, annak hangsúlyozása, hogy a beteg és az orvos személyisége meghatározó a gyógyításban. Bálint Mihály munkásságát világszerte elismerték, Magyarországon azonban akkoriban ez a szemlélet nem kerülhetett be a hivatalos orvosi tananyagba. Nagy szó volt, hogy a Magyar Általános Orvosok Társaságán belül megalakulhatott a Bálint Mihály Pszichoszomatikus Társaság, amelynek első vezetője Dr. Császár Gyula volt. A Társaság keretein belül évtizedeken át kitűnő és nagy hatású továbbképző előadásokat tartott családorvosoknak, más szakorvosoknak, pszichológusoknak.

A XX. század első felében Magyarország a pszichoszomatikus szemlélet egyik bölcsője volt, hiszen Ferenczi Sándor Budapesten alapította meg a világ első Pszichoanalízis Tanszékét, és az őáltala elindított ún. „Budapesti Iskola” olyan kiválóságokat adott a világnak, mint a Bálint házaspár vagy Franz Alexander, akit a pszichoszomatika atyjaként ismernek világszerte. Magyarországról indult Selye János is, akinek idén ünnepeljük születése százéves évfordulóját. Ezzel szemben az 1950-es évek elején még a pszichológia oktatását is betiltották a magyarországi egyetemeken, és a lelki jelenségeket – mint politikailag és ideológiailag veszélyes fogalmakat – teljesen kirekesztették a képzésből.

Császár Gyula 1928 januárjában született. 1942-ben, 14 évesen kezdte írni naplóját, amely 1997-ben *Történelmünk-történetem (1942–1996)* címmel jelent meg. A hihetetlenül izgalmas kortörténet keretében egybefonta a legszemélyesebb életesemények a napló műfajának megfelelő természetes intimitásait a magyar és a nemzetközi társadalmi események változásainak követésével. A 14 évesen már a legnevesebb filozófusokat olvasó, rendkívül művelt és sokoldalú, kiválóan író gimnazista naplója megrázó korrajz arról a világról, amely a tehetséget minden módon elfojtotta, lehetetlenné akarta tenni. Egyszerű családból származott, bár szülei mindent megtettek taníttatása érdekében. Sok nyelven olvasott, önerőből tanult meg angolul, olasz érettségit tett és anyanyelvi szinten tudott németül, mivel édesanyja németajkú felvidéki lány volt. Legjobb barátai, akikkel halálukig szoros barátságban volt: Erdélyi Miklós karmester és Koza Dezső filmrendező. Eredetileg filosz érdeklődése a filológia, a nyelvek, a művészetek, az irodalom, a zene, a film, de legfőképp a történelem irányába vonzották. Műfordításokat készített latinból, olaszból, német szépirodalomból. Első regényét 1942-ben, tizennégy évesen írta *Kamasz a külvárosban* címmel, ötven év múltán adta ki az Accordia Kiadó. A műfordítások és elbeszélések tizenéves korban keletkezett gyűjteménye *Így kezdődött* címmel szintén mintegy ötven év késéssel látott napvilágot 2000-ben.

A világháború és az ostrom budapesti pokla után, a néhány évnyi bizakodás eltűntével eldöntötte, hogy az orvosi hivatást választja, mert ebbe nem fog olyan mértékben beleszólni a politika, mintha író, bölcsész, filozófus pályát választana. 1952-ben szerzett orvosi diplomát. Kutató orvos szeretett volna lenni, kiválóan végezte az egyetemet, azonban talán éppen emiatt, kitüntetésként honvédorvosi beosztásba kényszerítették. A napló lapjain követhetjük ennek a kiváló szellemnek a fuldoklását a primitív környezetben, ahol napról napra latrinaproblémákkal kellett foglalkoznia. Majdnem egy évtizedbe tellett, amíg végül reumatológus klinikai állást kapott, majd végül egy belgyógyászati osztályra kerülhetett,

és belgyógyászként szakvizsgázhatott. Fiatal évei embert próbáló iszapbirkózásban teltek, míg végre 1961-ben, 33 évesen mind szakmájában, mind magánéletében önmagára és valódi társára talált. Feleségével, Bagdy Emőkével különleges, mindenki számára példaképpé váló életközösséget alkottak. A fiatal pszichológusnő műzsájává vált, de ő maga is mindenben segítette felesége kiteljesedését. Jól ismerve mindkettőjüket, meggyőződése, hogy Császár Gyula azért nem vált keserű emberré a megpróbáltatások hatására, mert úgy érezte, hogy feleségében és gyermekeiben továbbadhatja mindazt, amit egy szerencsésebb korban ő maga érhetett volna el.

Pályája második szakaszában országos elismertségre tett szert a pszichoszomatika terén végzett tevékenységével, a *Pszichoszomatikus orvoslás*, a *Pszichoszomatika a gyakorlatban* című nagysikerű könyveivel. Az 1980-ban a Medicina kiadónál megjelent *Pszichoszomatikus orvoslás* című könyve valósággal bestsellerré vált. A kötet a ma is legmodernebbnek tekinthető pszichoszomatikus, pszichofiziológiai szemléletet tükrözi, rendkívül széles körű, majdnem nyolcszáz tételből álló, korszerű irodalmi hivatkozások alapján. Mintegy száz közleményt írt, részben külföldön megjelent, részben honi közlésben kiadott tanulmányokat, ezek kétharmada pszichoszomatikus témakört képvisel. Kísérletesen (állatoknál) a stresszhelyzetben fellépő fekélybetegséget és embereknél az ún. vegetatív neurózist vizsgálta. Több száz pszichoszomatikus és neurotikus beteg hároméves utánkövetésével számos jelentős patogenetikai tényezőt állapított meg. Eredeti megállapításokat tett a pszichikus jatrogéniáról, a placebo kérdésről. Hazánkban elsőként ismertette a biofeedback terápiát, és az elsők közt cáfolta az ún. A-típusú viselkedésmintázat túlzott jelentőségét. Ugyancsak elsőként fogalmazta meg magyar szaklapban a munkanélküliség ma igen időszerű orvos-lélektani jellegzetességeit. Személyesen fordította és gondozta a világhírű *Pszichoszomatikus betegek a gyakorlatban* című szakkönyvet, Boris Luban-Plozza professzor munkáját. Boris Luban-Plozza Bálint Mihály munkatársa volt, Asconában Bálint-központot hozott létre és évente konferenciát szervezett Bálint Mihály szellemében és emlékére. Ezeken a konferenciákon Császár Gyula rendszeresen volt meghívott előadó, a csodálatos asconai táj és a pszichoszomatika iránt elkötelezett külföldi kollégák barátsága és elismerése sok erőt adott számára. *Pszichológiai szempontok az orvosi beszélgetésben* című tanulmányáért Markusovszky-díjban részesült, életművéért megkapta az Oláh Gusztáv-életműdíjat.

Az írás öröme és a naplóírás szenvedélye végigkísérte az életét. Nyugdíjas éveiben *A rendszerváltozás anatómiája* című könyvében éles orvosi szemmel mondta ki a diagnózist az átalakuló társadalom bűnös amné-

ziájáról, a bűnök kimondásának elfojtásáról, amelynek következményeit máig szenvedjük. A *Hetven tragikus esztendő* című összegző monográfiája az 1919 és 1989 közötti hetven év történelmi-társadalmi mozgásainak áttekintése, egy igen széles látókörű értelmiségi nagyívű tablója.

Hihetetlen munkabírása, szellemi aktivitása erős jellemmel, határozottsággal, ugyanakkor állandó megújulási készséggel társult. Gyermekkorától különösen fontos volt számára magyarsága, nemzeti azonosságtudata, amely azonban soha nem külsőségekben nyilvánult meg, és nagyfokú nyitottsággal társult.

Diákkorában „a hon nagy magyarjai” című pályázaton Szent-Györgyi Albertről írt tanulmányával első helyezést ért el. Szent-Györgyi Albertet mind emberi, mind tudósi tartásáért példaképének tekintette. Minden adottsága megvolt hozzá, hogy egy szerencsésebb korban maga is Szent-Györgyi Alberthez mérhető eredményeket érjen el. Életének, munkásságának példája arra figyelmeztet, hogy ne engedjük, hogy újra olyan korban kelljen élnünk, amelyben a fiatal tehetségeknek ilyen súlyos árat kell fizetniük a társadalom bűneiért.

Kopp Mária